

ALMAN HUKUKUNUN YENİ DÜZENLEMELERİ IŞIĞINDA AİLE VE DOĞUM ADI

*In the Light of New Regulations of German Law
Family and Birth Name*

Ayşegül KÜÇÜKDAĞLI*

ÖZ

Alman hukukunda aile ve doğum adına yönelik reform ihtiyacı bir süredir dile getirilmekteydi. Bu düzenleme ihtiyacı temelinde, aile ve doğum adına ilişkin düzenlemelerin zaman içerisinde birçok kez değişikliğe uğraması yatmaktadır. Söz konusu değişiklikler, her ne kadar Alman Anayasası'nın ve Avrupa Birliği hukukunun gerekliliklerine ve de dönüşen toplumsal beklentilere uyum sağlanması amacı ile gerçekleşmişse de, neticede Alman ad hukuku bütüncül yapısını yitirmiş ve karmaşık hale gelmiştir. Ayrıca aile adı ve doğum adının belirlenmesi ve değiştirilmesi hakkında daha esnek ve özgürlükçü düzenlemeler talep edilmektedir. Reform ihtiyacı, önce Adalet ve İçişleri bakanlıkları tarafından 2018 yılında kabul görmüş ve uzmanlardan oluşan bir çalışma grubu kurulmuştur. 2020 yılında çalışma grubu raporunu kamuoyu ile paylaşmıştır. Takip eden süreçte 23.08.2023 tarihinde Alman Aile ve Doğum Adı Hukukunun Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı, Federal Hükümetçe kabul edilmiş, 12.04.2024 tarihinde Alman Meclisinden geçmiş ve 17.05.2024 tarihinde Federal Konseyce onaylanmıştır. Tasarı üzerine yapılan minimal değişikliklerin ardından 14.06.2024 tarihinde Aile ve Doğum Adının Değiştirilmesine Dair Kanun yayımlanmıştır. Bu çalışmada, 01.05.2025 tarihinde yürürlüğe girecek yeni düzenlemeler incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile Adı, Soyadı, Kadının Soyadı, Çocuğun Soyadı, Kişilik Hakları

Makalenin Geliş Tarihi: 26.06.2024, **Makalenin Kabul Tarihi:** 04.11.2024.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü Hukuk Bilimleri Anabilim Dalı, E-posta: akucukdagli@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6759-194X.

ABSTRACT

The need for reform of family and birth names in German law has been expressed for some time. This is based on the fact that the regulations on family and birth name have been amended many times over time. Although these changes were made in order to adapt to the requirements of the German Constitution and European Union law, as well as to changing social expectations, as a result, German family law has lost its coherent structure and has become more complex. In addition, more flexible and liberalised regulations are demanded in this area. The need for reform was first recognised by the Ministries of Justice and the Interior in 2018 and a working group of experts was established. They published their report in 2020. Subsequently, the Draft Law on the Amendment of the German Family and Birth Name Law was adopted by the Federal Government on 23.08.2023, passed by the German Parliament on 12.04.2024 and approved by the Federal Council on 17.05.2024. Following minimal amendments to the draft law, the Law on Changing Family and Birth Names was published on 14.06.2024. In this study, the new regulations, which will enter into force on 01.05.2025, are analysed.

Keywords: Family Name, Surname, Woman's Surname, Child's Surname, Personality Rights

GİRİŞ

Alman hukukunun aile adına ilişkin düzenlemeleri uzun süredir¹ eleştiri konusu olmaktadır². Hukuk dogmatığı ve politiğı bakımından da

¹ Dutta'nın aktarımı ile Alman "aile ve doğum adı" (soyadı) hukukunun düzenlemelerinde kapsamlı bir değışikliğe gidilme ihtiyacı neredeyse yirmi yıldır ifade olunmaktadır. Düzenlemelerin bütüncül yapısını kaybetmesi ve bu düzenlemelerin alanın uzmanları tarafından dahi anlaşılabilir hale gelmesi, bu düşüncenin altında yatan sebepler olarak görülmektedir. Bu konuda bkz. Anatol Dutta, "Weitere Verkomplizierung des Namensrechts," *Zeitschrift für Rechtspolitik* 57, S. 1 (2024): 1; Anatol Dutta, "Die Namensregelungsobsession geht weiter," *Zeitschrift für das gesamte Familienrecht* 70, S. 11 (Haziran 2023): 817.

² Bu konuda özellikle bkz. Robert Battes, "Der Weg aus der Sackgasse," *Zeitschrift für das gesamte Familienrecht* 55, S. 11 (Haziran 2008): 1037-1038; Saskia Lettmaier, "Notwendigkeit einer Reform des (Familien-)Namensrechts?," *Zeitschrift für das gesamte Familienrecht* 67, S. 1 (Ocak 2020): 2-3; Martin Löhnig, "Für einen Paradigmenwechsel im Namensrecht," *Zeitschrift für Rechtspolitik* 55, S. 1 (2022): 12.

olgunlaştığı düşünülen tartışmalar³ bu alanda değişim ihtiyacının kabulü ile sonuçlanmıştır. 2018 yılında Adalet ve İçişleri bakanlıklarının çağrısı ile yeni düzenlemeler hakkında teklif sunmaları için bir çalışma grubu kurulmuştur. Uzmanlardan oluşan bu grup, 2020 yılında yayınladıkları rapor ile konu hakkındaki teklif ve görüşlerini kamuoyu ile paylaşmıştır⁴. Takip eden süreçte 23.08.2023 tarihinde Alman Aile ve Doğum Adı Hukukunun Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı (*Entwurf eines Gesetzes zur Änderung des Ehenamens- und Geburtsnamensrechts*)⁵ Federal Hükümetçe kabul edilmiş, 12.04.2024 tarihinde Alman Meclisinden geçmiş ve 17.05.2024 tarihinde Federal Konseyce onaylanmıştır⁶. Tasarı üzerine yapılan minimal değişikliklerin ardından 11.06.2024 tarihinde Alman Meclisinde kabul edilen metin, 14.06.2024 tarihinde Aile ve Doğum Adının Değiştirilmesine Dair Kanun (*Gesetz zur Änderung des Ehenamens- und Geburtsnamensrechts und des Internationalen Namensrechts, EheGebNamRÄndG*) olarak yayınlanmıştır⁷.

Yeni düzenlemeler, çalışma grubunun liberalleşme ve sadeleşme beklentilerinin uzağında kaldığı, köklü bir değişime cesaret gösterilemediği,

³ Löhnig, "Für einen Paradigmenwechsel," 2.

⁴ Eckpunkte des Reform des Namensrechts, <https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/veroeffentlichungen/2020/eckpunkte-namensrecht.html>, S.E.T.: 15.03.2024. Rapor hakkında ayrıca bkz. Heinrich Bornhofen, "Eckpunkte zur Reform des Namensrechts, Meilensteine oder fromme Wünsche?," *Das Standesamt* 73, S. 6 (2020): 162-166. Eldeki çalışmada, söz konusu rapor içeriğine yeri geldikçe atıf yapılmaktadır. Ayrıca Federal Barolar Birliği (*Bundesrechtsanwaltskammer, BRAK*), bu öneriyi belirli düzeltmeler kapsamında kabul etmiştir. Buna göre ad değişikliğinin nedeni -önemli bir neden olmadıkça- aile hukuku sebeplerine bağlı olmaya devam etmelidir. Bu konuda bkz. Stellungnahme Nr. 48 Eckpunktpapier zur Reform des Namensrechts, Temmuz 2021, 4 (Aile adı reformuna dair çalışma grubu raporu hakkında Barolar Birliği mütaalası, https://www.brak.de/fileadmin/05_zur_rechtspolitik/stellungnahmen-pdf/stellungnahmen-deutschland/2021/juli/stellungnahme-der-brak-2021-48.pdf, S.E.T.: 15.03.2024).

⁵ BT-Drucksache 20/9041; Hukuk işleri Komisyonu'nun tavsiye kararı ve raporu için ayrıca bkz. Drucksache 20/10997.

⁶ Kanunlaştırma çalışmaları hakkında bkz. <https://dip.bundestag.de/vorgang/gesetz-zur-%C3%A4nderung-des-ehenamens-und-geburtsnamensrechts-und-des-internationalen/303316>; ayrıca bkz. [https://www.bundesrat.de/SharedDocs/drucksachen/2024/0101-0200/197-24\(B\).pdf?__blob=publicationFile&v=1](https://www.bundesrat.de/SharedDocs/drucksachen/2024/0101-0200/197-24(B).pdf?__blob=publicationFile&v=1).

⁷ BGBl. I 2024, Nr. 185.

halen boşluk barındırdığı düşünceleri ile eleştirilmektedir⁸. Bu eleştirilerin yanında olumlu yönlerine de dikkat çekilen⁹ düzenlemeler, 01.05.2025 tarihinde yürürlüğe girecektir.

I. ALMAN HUKUKUNDA AİLE ADI KAVRAMI

Alman hukuk terminolojisinde soyadı kavramının karşılığını aile adı (*Familiennname*) kavramı karşılamaktadır¹⁰. Aile adı ise bir üst kavram olarak doğum, evlilik ve eşlik eden ad kavramlarını kapsamaktadır¹¹.

Doğum adı (*Geburtsname*), BGB 1355. paragrafın son fıkrasında tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre doğum adı, § 1355/III'e göre nüfus idaresine evlilik adı (ortak aile adı) belirlenmesi konusunda yapılacak beyan anında eşlerden birinin doğum belgesinde yazılı olan adıdır. Belirtmek gerekir ki; doğum adı, doğum anında alınan ad ile sınırlı değildir¹². Bunun yanında doğum sonrasında BGB § 1617 a/II, § 1617 b ve c, § 1618, § 1757 ve § 1355/IV ve V kapsamında yapılan ad değişikliklerini de kapsamaktadır.

Evlilik adı (*Ehename*), BGB § 1355/I c. 1 kapsamında kanun koyucunun teşviki ile eşler tarafından belirlenen ortak aile adıdır. Eşler evlenme sırasında nüfus idaresinde yapacakları açık irade beyanı ile evlilik adını (ortak aile adını) belirlemelidirler¹³. Evlenme işleminden sonra ortak aile adı belirlenmesi ise resmi şekle tabidir. Evlilik adı, eşlerden birinin doğum adı veya beyan sırasında karı veya kocanın kullandığı adlardan

⁸ Dutta, "Weitere Verkomplizierung," 1; Dutta, "Namensregelungsobsession," 817; Christiane von Barry, "Namensrecht: Warum einfach, wenn's auch kompliziert geht?," *Zeitschrift für Rechtspolitik* 56, S. 4 (2023): 98; Saskia Lettmaier, "Kritische Überlegungen zum Referentenentwurf des Bundesministeriums der Justiz: Entwurf eines Gesetzes zur Änderung des Ehenamens- und Geburtsnamensrechts," *Neue Zeitschrift für Familienrecht* 10, S. 14 (Temmuz 2023): 631-632; Franz Jürgen Säcker, Roland Rixecker ve Hartmund Oetker, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Band 10* (München: C.H. Beck, 2024), vor § 1616, N. 15.

⁹ Örneğin bkz. v. Barry, "Namensrecht," 98.

¹⁰ Franz Jürgen Säcker, Roland Rixecker ve Hartmund Oetker, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Band 9* (München: C.H. Beck, 2022), §1355 N. 13.

¹¹ Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, §1355 N. 13. Bu nedenle çalışmamızda "ad" kavramı ile aile adı, yani "soyadı" ifade olunmaktadır.

¹² Christian Grüneberg, Jürgen Ellenberger ve Isabel Götz, *Grüneberg Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen* (München: CH Beck, 2023), Einf v § 1616, N. 4.

¹³ Dolayısıyla evlilik adı, nüfus idaresine yapılan beyanın ardından ortak aile adı halini alır. Ortak aile adı belirlenmesi, çocuğun doğumuna bağlı değildir. Bkz. Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, §1355, N. 12.

birinden oluşabilir (BGB § 1355/II). Eşler ortak aile adı belirlemez ise evlenme anında sahip oldukları adı kullanmaya devam ederler. Dolayısıyla ortak aile adı (evlilik adı) seçmeyen eşlerin sahip oldukları adı kullanmaya devam etmeleri her hangi bir işleme tabi değildir. Alman kanun koyucu aile adında birliğin sağlanmasını –yürürlükteki hukuk bakımından- bir amaç olarak takip etse de, bu konuda bir zorunluluk getirmemektedir¹⁴.

Eşlik eden ad (*Begleitname*) kavramından söz edilebilmesinin ön şartı ise evlilik adı (ortak aile adı) belirlenmesidir. Evlilik adı olarak diğer eşin adını kabul eden taraf, doğum adını veya nüfus idaresine aile adı seçimine yönelik yapılan beyan anında kullanmakta olduğu adını evlilik adının önüne veya ardına ekleyebilir. Buna eşlik eden ad denilmektedir.

Alman Hukuku yürürlükteki düzenlemeleri ile eşlerin her ikisinin adından oluşan çift unsurlu aile adı kullanımına olanak sağlamamıştır. Bu da öğretilerde gerçek ve gerçek olmayan çift unsurlu ad (*echte und unechte Doppelnamen*) kavramlarının kullanılmasına neden olmuştur¹⁵. Gerçek çift unsurlu aile adı, eşlerin her ikisinin de adlarının bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Gerçek olmayan aile adı kavramına ise eşlik eden adın kullanılması örnek teşkil etmektedir. Bu halde her ne kadar eşlerden biri çift unsurlu bir ad kullanıyor olsa da, bu adı çocuğuna verememektedir¹⁶.

II. ALMAN AİLE ADI HUKUKUNUN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR REFORMUN GEREKÇESİ

Aile ve doğum adının düzenlendiği Alman Medeni Kanunu (*Bürgerliches Gesetzbuch, BGB*), Alman Anayasası'nın (*Grundgesetz, GG*) ve AB hukukunun gerekliliklerine ve dönüşen toplumsal beklentilere uyum sağlanması adına çeşitli değişiklikler görmüştür¹⁷. Yapılan değişiklikler

¹⁴ BT-Drs. 12/3163, 11.

¹⁵ Örneğin bkz. Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, §1355 N. 17.

¹⁶ Ancak bu durumun istisnası olarak, eşlik eden ad ile birlikte eşinin adını ortak aile adı kabul eden eşin boşanmanın ardından bu gerçek olmayan çift unsurlu adı kullanmaya devam etmesi sayılabilir. İkinci bir evlilik durumunda ise bu gerçek olmayan çift unsurlu adın aile adı olarak seçilmesi pekâlâ mümkündür. Bu durumda gerçek olmayan çift unsurlu ad, gerçek çift unsurlu ada dönüşmüş sayılır. Bu konuda Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, §1355 N. 17.

¹⁷ Alman Medeni Kanunu (BGB) evlilik adını düzenleyen 1355. paragrafı 1900lü yıllardan itibaren defalarca değişiklik görmüştür. 1957 yılında kadının, kocanın soyadını aile adı olarak almasına yönelik zorunluluk kaldırılmıştır. Böylece kadına, eşinin aile adının yanında doğum adını kullanma hakkı tanınmıştır. 1976 yılında ise

zaman içerisinde Alman ad hukukunun karmaşık, açık olmayan ve hatta çelişkili hükümler içermesine neden olmuştur¹⁸. Bunun altında yatan iki temel neden bulunmaktadır¹⁹: Bunlardan ilki farklı ilkelerin bir arada uygulanmaya çalışılmasıdır. Zira adın devamlılığı ilkesi karşısında aile adında birlik ve ad kullanma hakkına sahip kişinin kişilik hakları bulunmaktadır²⁰. Nitekim çalışma grubunun raporunda ad hukukunda ilkesel bir değişikliğe gidilmesi önerilmektedir. Bu anlamda önerilen değişiklik, kişilik hak ve özgürlüklerinin ad hukukunun merkezine alınmasına yöneliktir²¹. Reform ihtiyacının altında yatan diğer neden ise tercih edilen kanun tekniğinin sadeleşme ihtiyacıdır²². Bunlara ilaveten yürürlük düzenlemelerinin farklı aile yapılarını dikkate almadığı ifade olunmaktadır²³.

hem karının hem kocanın doğum adının aile adı olarak seçilebilmesi imkânı getirilmiştir. Ancak evlilik adı konusunda bir anlaşma bulunmuyorsa kocanın doğum adı, aile adı bakımından belirleyici olmaktadır. Bu düzenleme ise 1991 yılında Alman Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir. 1993 tarihli Aile Adı Kanunu kapsamında eşlerin ortak aile adı seçmediği durumlarda eşlerin önceki adlarını koruyacaklarına yönelik düzenleme getirilmiştir. 12.2.2005 tarihinde ise Evlilik ve Medeni Birliktelik Adlarının Değiştirilmesine Yönelik Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu konuda bkz. Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, §1355 N. 1-5; Lettmaier, “Notwendigkeit einer Reform,” 1-2; ayrıca Alman ad hukukundaki gelişmelerin kadının soyadı üzerinden bir değerlendirmesi için bkz. Nazan Moroğlu, “Kadının Kimlik Sorunu – Kadının Soyadı,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 99 (Mart-Nisan 2012): 248-249.

¹⁸ Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, §1355 N. 68; Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, vor §1616, N. 13; Anatol Dutta, *Reform des deutschen Namensrechts* (Berlin-Boston: De Gruyter, 2020), 1-6; Dutta, “Namensregelungsobsession,” 817; Lettmaier, “Kritische Überlegungen,” 625; Lettmaier, “Notwendigkeit einer Reform,” 2; v. Bary, “Namensrecht,” 98; Battes, “Sackgasse,” 1037; Eckpunkte, 3.

¹⁹ Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, §1355 N. 68; ayrıca bkz. Löhnig, “Für einen Paradigmenwechsel,” 12.

²⁰ Bu konuda bkz. Dutta, *Reform*, 8-14.

²¹ Ancak yeni düzenlemeler, bu konuda esaslı bir değişikliğe gitmediği konusunda eleştirilmektedir. Bu konuda bkz. Dutta, “Namensregelungsobsession,” 817-820; Dutta, “Weitere Verkomplizierung,” 1; karşı. Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, vor §1616, N. 13. Dutta’ya göre, Alman ad hukukunda yaşanan ilkesel çelişkinin çözümü, kanun koyucunun ad hukukunda kural ve istisnanın yerini değiştirmesi ile mümkündür. Yazar, kuralın ad seçme özgürlüğü olmasını ve bu kuralın yalnızca kamu düzeni ve ad kullanma hakkına sahip kişinin menfaati gibi genel sınırlar ile sınırlanmasını savunmaktadır. Bu konuda bkz. Dutta, “Weitere Verkomplizierung,” 1.

²² Eckpunkte, 1-3.

²³ Löhnig, “Für einen Paradigmenwechsel,” 12; Eckpunkte, 3.

Bu bağlamda yürürlük hukukunun beraberinde getirdiği en önemli problemlerden biri, adın devamlılığı ilkesinin dar ve katı biçimde uygulanmasıdır²⁴. Diğer yandan GG 6/I çerçevesinde aile adında birliğin hedeflenmesi ve eşlere gerçek çift unsurlu aile adı belirleme imkânı getirilmemesi, en azından eşlerden biri için mevcut ad kullanımının devam etmeyeceğini göstermektedir²⁵. Evlilikle birlikte gelen kişisel durum değişikliğinin, kişilerin ad değişikliğini meşru kıldığı düşünülse de, evlilik adı düzenlemesinin eşler arasındaki eşitliği gözetmesi gerektiğine şüphe bulunmamaktadır²⁶. Kanun koyucu, ad birliği ve hakların eşit dağılımı konusundaki gerilimin çözümünü eşlere bırakmış ve onlara evlilik adı seçip seçmeyeceklerine veya her birinin kendi adını koruyup korumayacağına karar verme yetkisi vermiştir²⁷. Bununla birlikte ifade olunduğu gibi gerçek çift ad kullanımına olanak tanımamıştır²⁸. 1355 BGB hükmüne göre eşler ortak bir aile adı (evlilik adı) belirlemelidir. Ortak aile adı belirlemeyenler evlilik öncesi durumlarını sürdürürler. Ortak aile adı olarak ise yalnızca eşlerden birinin doğum adı veya mevcutta kullandığı ad seçilebilir. Dolayısıyla evlilik adı seçen eşlerden biri -eşlik eden ad kullanılabilese de- doğum adından vazgeçmelidir²⁹. Oysa günümüzde geleneksel anlamda adın devamlılığı ilkesi, kişilik hakları karşısında önceki kapsamıyla sürdürülemez hale gelmiştir³⁰. Tüm bunlardan özetle; çift ad kullanımına yönelik düzenlemeden, bir taraftan evlilik birliğini ve -ortak çocuklar söz konusu olduğunda- aile birliğini yansıtmaması, diğer taraftan eşlerin önceki adları üzerindeki kişilik haklarına hanel getirmemesi, eşitlik ilkesini sağlaması ve nihayetinde evlilik adına (ortak aile adına) karar verilirken bir uzlaşma arayışını kolaylaştırması beklenmektedir³¹.

²⁴ v. Bary, “Namensrecht,” 98; BT-Drucks. 20/9041, 1; Eckpunkte, 3.

²⁵ Eckpunkte, 3; BT-Drucks. 20/9041, 1.

²⁶ Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, §1355 N. 68.

²⁷ Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, §1355 N. 69.

²⁸ Diğer bir ifade ile karı ve kocanın her ikisinin adından oluşturulmuş evlilik adı kullanımına izin verilmemiştir. Lettmaier, bu durumu bir “ilüzyon” olarak nitelemektedir. Bkz. Lettmaier, “Notwendigkeit einer Reform,” 2.

²⁹ Lettmaier’e göre yürürlükteki hukukta, eşlerden biri kendi adını ancak “kurban” ettiği takdirde, ortak aile adı (evlilik adı) belirlenmesi mümkündür. Bkz. Lettmaier, “Notwendigkeit einer Reform,” 2.

³⁰ Karş. Löhnig, “Für einen Paradigmenwechsel,” 12; Eckpunkte, 4.

³¹ Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, §1355 N. 68.

Ad hukukuna dair düzenlemelerin farklı kanunlarda düzenlenmiş olması kanun tekniği bakımından ayrıca eleştirilmektedir³². Örneğin, ad değişikliğine ilişkin hükümler Alman Medeni Kanunu'nda (BGB), Alman Medeni Kanunu Yürürlük Yasası'nda (*Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche, EGBG*), Ad Değişikliği Kanunu'nda (*Namensänderungsgesetz, NamÄndG*), Azınlıklar İçin Ad Değişikliği Kanunu'nda (*Minderheiten-Namensänderungsgesetz, MindNamÄndG*), Federal Sınırdışı Etme Kanunu'nda (*Bundesvertriebenengesetz, BVFG*), Kişisel Durum Kanunu'nda (*Personenstandsgesetz, PStG*) yer almaktadır. Alman Medeni Kanunu, aile hukukuna dair durum değişikliği halinde ortaya çıkan ad değişikliğini ele almakta ve ortak aile adını hedeflemektedir. Buna karşılık idare hukuku boyutu ile ad değişikliği Ad Değişikliği Kanunu'nda (NamÄndG) düzenlenmektedir. Bu düzenleme adın devamlılığı ilkesi üzerine kuruludur. Bu sebeple idare hukuku boyutuyla ad değişikliği istisnai karakter taşımaktadır. İdare hukuku bakımından da reform ihtiyacı ve ad değişikliğinin kolaylaştırılması gereği ayrıca ifade olunmaktadır³³. Bu bağlamda Alman Medeni Kanunu'ndan (BGB) doğan ad değişikliği sebepleri (evlilik, boşanma, evlat edinme) ile idare hukukunun ad değişikliği için aradığı önemli sebebe ilişkin unsurlara yönelik çeşitli düzenlemeler yerine, ad değişikliği hükümlerinin tek çatı altında BGB içerisinde toplanması ve haklı sebebin varlığının yeterli görülmesi önerilmiştir³⁴.

Özetle ad hukukunun liberalleşmesi³⁵, kişisel özgürlüklere daha fazla alan açılması³⁶, düzenleme boşluklarının doldurulması³⁷, mevcut çelişkilerin giderilmesi³⁸, kuralların yeniden yapılandırılarak kolaylaştırılması³⁹, AB ülkelerine uyum sağlanması⁴⁰, farklı ulusal kimliklerden gelen kişiler için ad seçiminin kolaylaştırılması talep edilmiştir⁴¹.

³² Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, §1355 N. 68; Eckpunkte, 2.

³³ Eckpunkte, 1 vd; Dutta, "Namenregelungsobsession," 820; Laura Antonia Mertens, "Über Sinn und Unsinn der öffentlich-rechtlichen Namensänderung, Sieben Fragen zum NamÄndG," *Das Standesamt* 71, S. 11 (Kasım 2018): 329-332.

³⁴ Eckpunkte, 2.

³⁵ Örneğin bkz. Dutta, "Namenregelungsobsession," 817.

³⁶ Örneğin bkz. Dutta, "Namenregelungsobsession," 817.

³⁷ Örneğin bkz. Lettmaier, "Notwendigkeit einer Reform," 3.

³⁸ Örneğin bkz. Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, vor §1616, N. 13.

³⁹ Örneğin bkz. v. Bary, "Namensrecht," 98.

⁴⁰ Örneğin bkz. Löhnig, "Für einen Paradigmenwechsel," 12.

⁴¹ Tüm bu talep ve öneriler için ayrıca bkz. Eckpunkte, 4-8.

Yukarıda anılan çeşitli öneri ve eleştirilerin ardından Aile ve Doğum Adının Değiştirilmesine Yönelik Kanun (EheGebNamRÄndG), 11.06.2024 tarihinde Alman Meclisi tarafından kabul edilerek, 14.06.2024 tarihinde yayımlanmıştır⁴². 01.05.2025 tarihinde yürürlüğe girecek düzenlemeler, uluslararası emsallerine göre kısıtlayıcı bulunan ad hukukunu liberalleştirmeyi ve değişen toplumsal ihtiyaçlara uyumlu düzenlemeler getirmeyi amaç edinmiştir⁴³. Bu anlamda özellikle 1355/I EheGebNamRÄndG⁴⁴ hükmü ile önerilen değişiklik “liberalleşme” bakımından bir adım olarak görülmektedir⁴⁵. Zira bu düzeleme ile eşlerin evlilik adı seçmelerinin bir model olarak teşvik edildiği düzenlemeden (“*Soll-Vorschrift*”), eşlerin evlilik adı belirlemelerini yalnızca bir seçimlik hak olarak gören düzenlemeye (“*Kann-Vorschrift*”) geçilmektedir⁴⁶. Bunun yanında eşler ve çocuklar için gerçek çift ad kullanımına imkân tanınmaktadır. Ayrıca Değişiklik Kanun’u (EheGebNamRÄndG), boşanma sonrasında çocuğun ve üvey çocuğun ad değişikliğinin kolaylaştırılması, erginlerin evlat edinilmesinde ad değişikliği zorunluluğunun kaldırılması, erginlerin ad değişikliğinin medeni hukuk hükümlerine tabi kılınması gibi yeni düzenlemeler getirmektedir.

⁴² BGBl. I 2024, Nr. 185; ayrıca bkz. BT-Drucks. 20/9041.

⁴³ BT-Drucks. 20/9041, 1.

⁴⁴ Aile ve Doğum Adının Değiştirilmesine Yönelik Kanun ile getirilen düzenlemeler, Alman Medeni Kanunu’nda 01.05.2025 itibari ile değişikliğe neden olacağından, yeni düzenlemeleri, yürürlük BGB hükümlerinden ayırt edebilmek adına EheGebNamRÄndG kısaltması kullanılmıştır.

⁴⁵ BT-Drucks. 20/9041, 41.

⁴⁶ Bu değişiklik öğretide de olumlu karşılanmaktadır. Bkz. Lettmaier, “Kritische Überlegungen,” 626. Buna karşın yeni düzenlemeler esaslı bir ilkesel değişiklik getirmediği konusunda da eleştiri konusu olmuştur. Bkz. Dutta, “Namenregelungsobsession,” 817.

Alman hukukunda eşlerin ortak aile adı kullanma zorunluluğu Federal Anaya Mahkemesi 1991 (BVerfG, Neue Juristische Wochenschrift, (1991): 1602) kararının ardından 16.12.1993 tarihinde kabul edilen ve 1.4.1994 tarihinde yürürlüğe giren Aile Adı Hakkına Dair Kanun (*Familiennamensrechtgesetz*) ile kaldırılmıştır. Bu konuda bkz. Nina Dettloff, “Abschied vom Zwang zum gemeinsamen Ehenamen,” *Neue Juristische Wochenschrift* 44, S. 25 (1991): 1575; Moroğlu, “Kadının Kimlik Sorunu,” 251-254. Yürürlük hukukunda ise “eşler ortak aile adı (evlilik adı) belirlemelidir” içerikli hüküm, EheGebNamRÄndG ile “eşler ortak aile adı (evlilik adı) belirleyebilirler” şeklinde değişiklik görmektedir.

III. ÇİFT UNSURLU AİLE ADI

1355/I EheGebNamRÄndG hükmü ile eşlerin, evlilik adı (ortak aile adı) belirleyebilecekleri düzenlenmiştir. Bu hüküm ile eşlerin evlilik adı kullanması “ideal model” olmaktan tamamen çıkarılmıştır⁴⁷. Evlilik adı belirlenmemesi durumunda ise eşler, evlilik öncesinde kullandıkları adlarını kullanmaya devam ederler.

1355/II EheGebNamRÄndG hükmünde evlilik adının seçilmesi durumunda, bunun (1) eşlerden birinin doğum adından, (2) eşlerden birinin beyan sırasında kullandığı aile adından veya (3) eşlerin doğum adlarının veya eşlerin beyan sırasında kullandığı aile adının bir araya gelmesi ile oluşan çift unsurlu addan belirlenebileceği hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla yürürlük düzenlemesinden farklı olarak eşlere gerçek çift unsurlu aile adı kullanımı hakkı tanınmaktadır. Böylece 1355/II BGB hükmü ile evlilik adının yalnızca eşlerin doğum adından veya eşlerden birinin beyan sırasında kullandığı aile adından seçilebileceğine ilişkin eleştirilen kuralın sunduğu seçim imkânı genişletilmiştir⁴⁸. Gerçek çift unsurlu aile adı kullanımına imkân tanıyan 1355/II EheGebNamRÄndG düzenlemesinin, eşler arasındaki eşitliğin sağlanmasına hizmet edeceği düşünülmektedir⁴⁹.

Çift unsurlu aile adı kullanımı iki adın bir araya gelmesi ile sınırlıdır⁵⁰. Çocukların veya eşlerin zincir halinde iki addan fazla adı (üçlü veya dörtlü kombinasyonlar) bir araya getirerek aile adı oluşturması mümkün görülmemektedir (1355/III N. 2- 1617/ II N. 2 EheGebNamRÄndG). Ancak bu hüküm, birden fazla kelimedenden oluşan ve fakat tek aile adı olarak kabul

⁴⁷ Karş. Lettmaier, “Kritische Überlegungen,” 626.

⁴⁸ Claudia Campbell, “Reform des Namensrechts,” *Neue Juristische Wochenschrift Spezial* 21, S. 5 (2024): 132.

⁴⁹ v. Bary, yürürlük düzenlemesinin ağırlıklı oranda kocanın doğum adının, evlilik adı olarak belirlenmesi yönündeki uygulamayı sonuçlandırdığını belirtmektedir. Bkz. v. Bary, “Namensrecht,” 98. Lettmaier ise bu uygulamaya değinmekte ve aile adının sembolik anlamının küçümsenmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Yazar, getirilen bu yeni düzenlemeyi –iyileştirme ihtiyacına rağmen- olumlu bulmaktadır. Bkz. Lettmaier, “Kritische Überlegungen,” 627; karş. Dutta, “Namensregelungsobsession,” 818. Gereğede ise getirilen yeni düzenleme (çift unsurlu aile adı belirlenmesine imkân tanınması) ile aile birliği ve eşitlik ilkeleri arasında bir uyum sağlanacağı kanaati ifade olunmaktadır. Bkz. BT-Drucks., 20/9041, 41.

⁵⁰ Bunun altında yatan sebep pratiklik kaygısıdır. Bu konuda bkz. v. Bary, “Namensrecht,” 98.

edilen aile adları (örneğin asalet bildiren aile adları) yönünden boşluk barındırdığı ve karmaşa yarattığı düşüncesi ile eleştirilmektedir⁵¹.

1355/II c. 2 EheGebNamRÄndG hükmüne göre ise çift unsurlu ad kullanımında adlar arasında kısa çizgi işareti kullanılması zorunlu değildir (örneğin Arnheim Bauer)⁵². Ancak Değişiklik Kanunu düzenlemesi, tasarı düzenlemesi ile karşılaştırıldığında değişiklik görmüştür. Tasarıda, eşlerin beyan sırasında çift unsurlu ad arasında kısa çizgi kullanımına yönelik belirleme yapabilecekleri düzenlenmişken, kanunlaşan metinde, eşler aksini talep etmedikçe, çift unsurlu ad arasında kısa çizgi kullanımı kural haline getirilmiştir. Diğer yandan adların tamamen birleşik hale getirilerek, tek ada dönüşmesi imkânı da bulunmamaktadır (örneğin Arnheimbauer)⁵³. Peki, eşlerden biri evlilik anında birden fazla unsurdan oluşan bir ad⁵⁴ kullanıyorsa bu durumda ne olacaktır? 1355/III N. 2 EheGebNamRÄndG hükmüne göre bu kişiler de ortak aile adı belirleyebilmektedirler. Ancak hâlihazırdaki çift unsurlu veya birçok unsurlu adın, evlilik adının yalnızca bir parçasını/bölümünü oluşturmasına imkân tanınmıştır. Diğer yandan evlenme anında çift unsurlu ad kullanan eşin kullandığı bu ad da tek başına aile adı olarak belirlenebilir. Örnekle açıklamak gerekirse⁵⁵; Mika Müller-Lüdenscheid ve Kim Klöbner evlenir ve ortak aile adı seçmek isterler. Burada aile adı bakımından sekiz olasılık mümkündür: 1. Müller-Klöbner, 2. Klöbner-Müller, 3. Lüdenscheid-Klöbner, 4. Klöbner-Lüdenscheid 5. Müller-Lüdenscheid⁵⁶ 6. Müller 7. Lüdenscheid 8. Klöbner.

Yukarıda anlatılanlar kapsamında § 1355 EheGebNamRÄndG düzenlemesini, yürürlük düzenlemesi olan § 1355 BGB ile örneklerle karşılaştırdığımızda şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır⁵⁷: Örneğin, Alex

⁵¹ Dutta, "Namensregelungsobsession," 818 (Yazar, özellikle asalet göstergesi sayılan aile adları bakımından -örneğin; "Freifrau von Amberg-Gräfin von Emsen"- boşluk görmektedir.); v. Bary, "Namensrecht," 98 (Yazar, "Becker aus dem Siepen" ve "Freiherr von Pölnitz von und zu Egloffstein" aile adlarını bu duruma örnek olarak göstermektedir.).

⁵² Aile adında kısa çizgi kullanım zorunluluğunun getirilmemesi, kıta Avrupası hukuk düzenlerindeki yaygın kullanım ile uyumlu bulunmaktadır. Bu konuda bkz. v. Bary, "Namensrecht," 98.

⁵³ BT-Drucks. 20/9041, 41.

⁵⁴ İlgili terminoloji ("Mehrfachnamen") için bkz. BT-Drucks. 20/9041, 41.

⁵⁵ Çalışmadaki örnekler için bkz. BMJ Pressereferat, 22.08.2023, https://www.bmj.de/SharedDocs/Downloads/DE/Themen/FamilieUndPartnerschaft/Erlaeuterungen_Namensrecht.html?nn=110490, S.E.T.: 15.03.2024.

⁵⁶ Bu seçenekler talep halinde, kısa çizgi olmadan da kullanılabilirler.

⁵⁷ Örnekler için bkz. BMJ Pressereferat, 22.08.2023.

Arnheim ve Belgin Bauer (doğum adı: Cengiz) evlidir. Birlikte ortak aile adı (evlilik adı) belirlemek istemektedirler. Yürürlük hukukuna göre bu çift aile adını Arnheim, Bauer veya Cengiz olarak belirleyebilmektedir. Arnheim adının evlilik adı olarak belirlenmesi durumunda, Belgin doğum adını veya kullandığı adı bu aile adının yanına eşlik eden ad olarak ekleyebilmektedir (Arnheim-Bauer, Bauer-Arnheim, Arnheim-Cengiz, Cengiz-Arnheim). Bu çiftin bir çocuğu dünyaya geldiğinde ise aile adı olan Arnheim'ı doğum adı olarak almaktadır (§ 1616 BGB). Yeni düzenlemeye göre ise bu çift Arnheim ve Bauer veya Arnheim veya Cengiz adlarının bir araya gelmesi ile çift unsurlu aile adı belirleyebilmektedir (§ 1355 EheGebNamRÄndG). Bu adlar, eşler aksini talep etmedikçe, birbirinden kısa çizgi ile bağlanırlar (örneğin Arnheim-Bauer, Bauer-Arnheim, Arnheim-Cengiz, Cengiz-Arnheim). Bu kişilerin çocukları da bu adı alırlar. Diğer yandan taraflar doğum adlarını veya kullanmakta oldukları adlarından birini de aile adı olarak belirleyebilmektedir. Böyle bir durumda adından vazgeçen eş aile adını, eşlik eden ad ile de tamamlayabilir (§ 1355a EheGebNamRÄndG). Aile adı seçmeyen eşler ise kendi adlarını ile kullanmaya devam ederler.

IV. ÇOCUĞUN AİLE ADI

Alman Medeni Kanunu'nda çocuğun doğum adına ilişkin düzenlemeler 1616, 1617, 1617a, 1617b, 1617c, 1618 BGB hükümleridir. BGB, 1616. hükmü ile evlilik adı seçen ebeveynlerin çocuklarının doğum adını; 1617. hükmü ile evlilik adı seçmeyen ve fakat velayet hakkını birlikte kullanan ebeveynlerin çocuklarının doğum adını; 1617 a hükmü ile evlilik adı seçmeyen ve velayet hakkının ebeveynlerden yalnızca birine ait olduğu çocukların doğum adını; 1617 b hükmü ile birlikte velayetin sonradan edinilmesi veya babalığın tanınması durumunda çocuğun adını; 1617 c hükmü ile ebeveynlerin ad değişikliği durumunda çocuğun adını; 1618 hükmü ile ise "adlandırma" başlığı altında evlilik birliği dışında yaşayan çocuğun ve diğer eşin çocuğunun (üvey çocuğun) doğum adını düzenlemektedir.

1617 EheGebNamRÄndG hükmünde çocuğa çift unsurlu aile adı verilmesine dair değişikliğin yanında, yeni getirilen 1617 d EheGebNamRÄndG hükmü ile boşanma veya ebeveynlerden birinin ölümünün ardından çocuğun doğum adının değiştirilebilmesi öngörülmektedir. Ayrıca 1617 e EheGebNamRÄndG hükmü ile diğer eşin çocuğuna aile adı verilmesi ve bu evliliğin boşanma ile sonlanması

durumunda çocuğa verilen bu adın kaldırılması konularında önemli değişiklikler teklif edilmektedir⁵⁸.

A. Çocuğun Doğum Adı

1616 BGB hükmünde evlilik adı (ortak aile adı) seçen eşlerin çocuklarının ebeveynlerinin seçtiği bu adı alacağı düzenlenmektedir. Dolayısıyla § 1355 BGB ve § 1616 BGB arasında bağlantı bulunmaktadır. 1355/II EheGebNamRÄndG hükmü ile eşlerin evlilik adını gerçek çift unsurlu ad olarak da belirleyebilmelerine yönelik düzenleme ile evlilik adı seçen ebeveynlerin çocuğunun çift unsurlu doğum adı almasının önü açılmaktadır.

Ayrıca 1617 EheGebNamRÄndG hükmü, çift unsurlu doğum adı belirlenmesi imkânını, evlilik adı belirlemeyen ve fakat velayet hakkını birlikte kullanan ebeveynlerin çocuklarının doğum adı bakımından açıkça düzenlemektedir. 1617 BGB düzenlemesine göre evlilik adı (ortak aile adı) kullanmayan ve fakat velayet hakkını birlikte kullanan ebeveynler nüfus idaresine yapacakları beyan ile anne veya babanın kullandıkları aile adlarından birini çocuğun doğum adı olarak belirlerler. Değişiklik Kanun'unun (EheGebNamRÄndG) 1617. hükmü 1. fıkrasının 1. alt bendi ile ebeveynlerin bu hakkı içerik olarak korunmuştur. Bunun yanında 2. alt bent ile ebeveynlerin aile adının bir araya gelmesi ile oluşan çift unsurlu ad kullanımını gelecekte bu çocuklar bakımından da mümkün hale gelmektedir. Böylece evlilik adı kullanımını tercih etmeyen ve fakat velayet hakkını birlikte kullanan ebeveynlerin çocuklarının doğum adını belirlemesi üzerindeki hakları genişletilmektedir⁵⁹. Gerekçeye göre bu hüküm evlilik adı kullanımını tercih edilmese dahi, velayet hakkını birlikte kullanan her iki ebeveyn ile çocukları arasındaki bağı ifade etmektedir⁶⁰. Ayrıca 1617/V EheGebNamRÄndG (1617/I c. 3 BGB) hükmü uyarınca belirlenen çocuğun doğum adı, diğer ortak çocuklar için de geçerlidir.

Çocuğa ebeveynlerin aile adının bir araya gelmesi ile oluşan çift unsurlu ad verilmesi durumunda, ebeveynler nüfus idaresindeki beyan

⁵⁸ Bunların yanında § 1617 f, g, h EheGebNamRÄndG farklı geleneklere aidiyeti bulunan kişilerde doğum adı düzenlenmiştir. BGB § 1618'in ise kaldırılması öngörülmektedir.

⁵⁹ Campbell, "Reform," 132.

⁶⁰ BT-Drucks., 20/9041, 48.

sırasında aksini talep etmedikçe, bu iki ad kısa çizgi ile birbirine bağlanır (1617/I c. 2 EheGebNamRÄndG).

1617/II N. 2 EheGebNamRÄndG hükmüne göre çift unsurlu aile adı kullanımı çocuk bakımından da iki adın bir araya gelmesi ile sınırlanmaktadır. Her iki ebeveynin de hali hazırda çift unsurlu ad kullanması durumunda ise 1617/II N. 1 EheGebNamRÄndG hükmüne göre ebeveynlerin çift adlarının her biri çocuğun doğum adının bir parçasını oluşturabilir⁶¹. Böylece ad zincirlemelerinden kaçınılmak istenmektedir⁶². Bu düzenleme, birden fazla kelimedenden oluşan ve fakat tek aile adı olarak kabul edilen aile adları (örneğin asalet bildiren aile adları) yönünden çocuğun çift unsurlu adının nasıl belirleneceği noktasında boşluk barındırdığı ve karmaşa yarattığı düşüncesi ile eleştirilmektedir⁶³.

1617 EheGebNamRÄndG düzenlemesini, yürürlük düzenlemesi olan 1617 BGB ile örneklerle karşılaştırdığımızda şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır⁶⁴: Örneğin Alex Arnheim ve Belgin Bauer evli değildir. Ancak Charlie isiminde bir çocukları vardır. Ancak velayet ortak kullanılmaktadır. Yürürlükteki hukuk bakımından Charlie'nin doğum adı Arnheim veya Bauer olabilir (1617/I BGB). Yürürlük düzenlemesine göre ebeveynler aile adı kullanmadığı ve fakat velayet hakkını birlikte kullandıkları bu gibi hallerde annenin veya babanın kullandığı ad çocuğun doğum adı olmaktadır. Yeni düzenlemeye (1617 EheGebNamRÄndG) göre ise Arnheim veya Bauer adları yanında bu iki adın bir araya gelmesi (örneğin, Arnheim-Bauer veya Bauer-Arnheim/ Arnheim Bauer veya Bauer Arnheim) ile oluşan bir doğum adı da çocuğa verilebilir.

1617 a/II ve III EheGebNamRÄndG hükümleri ile getirilen yeni düzenlemelere ayrıca değinmek gerekmektedir. 1617 a BGB hükmü evlilik

⁶¹ Bu halde çocuğun adı için 14 olasılık doğmaktadır. Örneğin; Mika Müller-Lüdenscheid ve Kim Kleine-Klöhnner'in çocuklarının adları için şu olasılıklar mümkündür: 1. Müller-Kleine, 2. Kleine-Müller, 3. Müller-Klöhnner, 4. Klöhnner-Müller, 5. Lüdenscheid-Kleine, 6. Kleine-Lüdenscheid, 7. Lüdenscheid-Klöhnner, 8. Klöhnner-Lüdenscheid, 9. Müller-Lüdenscheid, 10. Kleine-Klöhnner (Bu olasılıkların her birinde kısa çizgiyi kaldırmak mümkündür.), 11. Müller, 12. Lüdenscheid, 13. Kleine, 14. Klöhnner.

Örnekler için bkz. BMJ Pressereferat, 22.08.2023.

⁶² BT-Drucks., 20/9041, 48.

⁶³ Dutta, "Namensregelungsobsession," 818; v. Bary, "Namensrecht," 98

⁶⁴ Örnekler için bkz. BMJ Pressereferat, 22.08.2023.

adı kullanmayan ve velayet hakkını yalnız kullanan ebeveynin çocuğuna doğum adı verme hakkını düzenlemektedir. Buna göre çocuk, evlilik adı kullanmayan ve velayet hakkını yalnız kullanan ebeveynin doğum anındaki (aile) adını, doğum adı olarak başka bir işleme gerek kalmaksızın alır. Bu hükmün ikinci fıkrası olarak önerilen yeni düzenleme (1617 a/II EheGebNamRÄndG) ile aile adı çocuğun doğum adı halini almış ebeveyne, aile adının birden fazla unsurdan oluşması⁶⁵ durumunda bu adı kısaltma imkânı getirilmiştir⁶⁶. Böylece ebeveynin mevcut adlarından biri çocuğa verilebilir. 1617 a/III EheGebNamRÄndG hükmü ise evlilik adı kullanmayan ve velayet hakkını yalnız kullanan ebeveynin çocuğuna her iki ebeveynin aile adından oluşan çift unsurlu doğum adı verebilmesinin yasal zemini olarak görülmektedir⁶⁷. Bu hükme göre evlilik adı kullanmayan ve velayet hakkını yalnız kullanan ebeveyn, çocuğun doğum adı olarak diğer ebeveynin aile adını nüfus idaresine -resmi şekle tabi olarak- bildirebileceği gibi diğer ebeveynin aile adı ile kendi aile adının bir araya gelmesinden müteşekkil çift unsurlu bir aile adı da bildirebilir. Her iki ihtimalde de buna diğer ebeveynin (eğer hala hayattaysa) ve beş yaşı dolduran çocuğun rızası aranır.

Çocuğun doğum adına yönelik yeni düzenlemeler, velayet hakkına sahip ebeveynlerin çocuğun doğum adını belirlemeleri üzerindeki özgürlüklerinin sınırlarının tayin edilmediği noktasında eleştirilmektedir⁶⁸. Örneğin; Değişiklik Kanunu'nda (EheGebNamRÄndG), çift unsurlu aile adı olarak bir araya gelmeleri ile gülünç bir durum yaratacak, çocukla alay edilmesine sebep olacak aile adlarının ("*Holz-Kopf*") çocuğa verilmemesi konusunda her hangi bir engel öngörülmemiştir⁶⁹. Bu bağlamda çocuğun üstün yararının korunmasının ilkesel bir sınırlandırma olarak ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır⁷⁰.

⁶⁵ Birden fazla adın bir araya gelmesi ile oluşan aile adı anlatılmak istenmektedir.

⁶⁶ BT-Drucks. 20/9041, 49.

⁶⁷ BT-Drucks. 20/9041, 49.

⁶⁸ Dutta, "Namensregelungsobsession," 818.

⁶⁹ Dutta, "Namensregelungsobsession," 818; v. Bary, "Namensrecht," 98.

⁷⁰ Dutta, "Namensregelungsobsession," 818.

B. Boşanmaya Bağlı Çocuğun Aile Adı Değişikliği

1355/V BGB hükmü (1355/V EheGebNamRÄndG⁷¹) uyarınca evliliğin boşanma ile sona ermesi durumunda eşler evlilik adını kural olarak muhafaza ederler. Evlilik adını muhafaza eden eş, nüfus idaresine yapacağı beyan ile bu adı kullanmaktan vazgeçerek doğum adını veya evlilik adı belirlenene dek kullandığı adını tekrar alabilmektedir. Ancak evlilik adını kullanmayı bırakan bu eşin, ortak çocuğun velayetini üstlenmesi ve aynı evde yaşaması durumunda dahi yürürlük hukuku çocuğun doğum adı (aile adı) değişikliğine –medeni hukuk hükümlerince- müsaade etmemektedir⁷².

1617d/I EheGebNamRÄndG hükmü, evliliğin boşanma veya eşlerden birinin ölümü ile sona ermesi durumunda ergin olmayan çocuğun doğum adının medeni hukuk hükümlerince değiştirilmesinin yasal zemini olarak nitelenmektedir⁷³. Bu hükme göre boşanmadan sonra (veya eşinin ölümünden sonra) velayet hakkına sahip olan ve çocukla birlikte yaşayan ve fakat adı evlilik adı halini almamış ebeveyn, nüfus idaresine yapacağı beyan ile çocuğa doğum adı verebilir. Bu ad, ebeveynin boşanma sonrasında tekrar aldığı doğum adı/evlilik öncesi kullandığı ad olabileceği gibi, ebeveynin tekrar kullanmaya başladığı adı ile çocuğun hali hazırdaki doğum adının bir araya gelmesinden müteşekkil çift unsurlu ad da olabilir. Yeni düzenlemeyi örnekle açıklamak gerekirse⁷⁴; Luca Grünlich ve Martin Rotbush'un evli olduğu ve aile adı olarak Rotbush aile adını kullandıklarını düşünelim. Bu durumda ortak çocukları Finn de Rotbush adını alır. Boşanmanın ardından ise Luca, Grünlich adını kullanmaya nüfus idaresine yapacağı bir beyan ile devam edebilir (1355/V BGB). Yürürlük hukukuna göre Finn'in velayetini Luca'nın alması ve birlikte yaşamaları durumunda ise Finn ancak idare hukuku hükümlerine göre önemli bir nedenin varlığını ispat etmesi halinde Rotbush adını bırakarak Grünlich adını kullanabilir (3 NamÄndG). Değişiklik Kanununa göre ise Luca, önemli bir sebebin varlığını ispat edilmesine gerek kalmaksızın Finn için de nüfus idaresine ad değişikliği beyanında bulunabilmektir (1355/V N. 1 ve 2 EheGebNamRÄndG; 1617d EheGebNamRÄndG).

⁷¹ Yeni hükme göre bu işlem için nüfus idaresine yapılacak beyan resmi şekle/noter onayına tabidir.

⁷² BT-Drucks. 20/9041, 52.

⁷³ Campbell, "Reform," 132; BT-Drucks. 20/9041, 52.

⁷⁴ Örnekler için bkz. BMJ Pressereferat, 22.08.2023.

Bu konuda gerekli olan diğer şart ise çocuğun beş yaşını tamamlaması durumunda onun rızasının aranmasıdır. Dolayısıyla çocuğun rızası hilafına ebeveynlerden gerekli şartları taşıyan kişi ad değişikliği beyanında bulunamaz. Ayrıca 1617d/I EheGebNamRÄndG uyarınca çocuğa doğum adı verilmesi, çocuğun hali hazırda onun adını taşıması veya ortak velayet hakkına sahip olması durumunda diğer ebeveynin de rızasını gerektirir⁷⁵. Bu hüküm kapsamında çocuğun adlandırılması bahsi geçen beyanların noter onaylı olmasına bağlıdır.

Tüm bu anlatılanlar çerçevesinde 1617 d EheGebNamRÄndG hükmü, boşanma ve eşlerden birinin ölümü sonrasında ergin olmayan çocuğun doğum adının değiştirilmesini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır⁷⁶. Tasarı metninde, boşanma sonrasında çocuğun ad değişikliği hakkı, yalnızca velayet hakkına sahip, çocukla birlikte yaşayan ebeveyne tanınmaktaydı. Ergin olan çocuğa bu hakkın tanınmaması eleştiri konusu olmaktadır⁷⁷. Değişiklik Kanunu (EheGebNamRÄndG) 1617 d/III hükmünde ise konuya yönelik düzenleme yapılmaktadır. Bu hükme göre boşanmanın ardından ebeveynlerinden biri, evlilik öncesi adını alan ergin çocuk, ebeveyninin bu ad değişikliğine katılabilir veya kullandığı doğum adı ile ebeveyninin aldığı addan oluşan çift unsurlu adı doğum adı olarak yeniden belirleyebilir.

Ancak 1617/d EheGebNamRÄndG hükmü, 1617/V EheGebNamRÄndG hükmü ile birlikte düşünüldüğünde karmaşa yaratmaktadır⁷⁸. Yukarıda da ifade edildiği gibi 1617/V EheGebNamRÄndG hükmü çerçevesinde doğum adı belirlenen çocuğun aile adı ile kardeşlerinin aile adı arasında bağlantı bulunmaktadır. Değişiklik Kanunu'nda (EheGebNamRÄndG) ise boşanma ile birlikte ad değişikliğine gidilen çocuğun kardeşlerinin aile adı bakımından bir düzenleme öngörülmemektedir. Özellikle her ortak çocuk açısından 1617 d EheGebNamRÄndG hükmünce aranan şartların mevcut olmaması mümkündür ve bu açıdan yeni düzenlemeler boşluk barındırmaktadır⁷⁹.

⁷⁵ Çocuğun üstün yararı bulunması durumunda bu kural aşılabılır.

⁷⁶ BT-Drucks. 20/9041, 52.

⁷⁷ v. Bary, "Namensrecht," 99; Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, vor §1616, N. 15.

⁷⁸ v. Bary, "Namensrecht," 99. Doğum adı belirlenen çocuğun aile adı ile kardeşlerinin aile adı arasındaki etkileşiminin tasarıda ve de çalışma grubu raporunda (ve dolayısı ile Değişiklik Kanunu'nda) yeterince ele alınmadığı düşünülmektedir. Bu konuda bkz. Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, vor §1616, N. 15.

⁷⁹ v. Bary, "Namensrecht," 99.

C. Aynı Hanede Yaşayan Diğer Eşin Çocuğunun Aile Adının Yeniden Belirlenmesi ve Bu Adda Değişiklik

“*Einbenennung*” başlıklı 1618 BGB hükmüne göre çocuğun velayet hakkını (tek başına veya diğer biyolojik ebeveynle birlikte) kullanan ebeveyn ve onun çocuğun ebeveyni olmayan eşinin çocukla ortak hanede yaşaması durumunda, bu kişiler nüfus idaresine yapacakları beyan ile çocuğa seçtikleri evlilik adını verebilirler⁸⁰. Bu evlilik adını, çocuğun o zamana kadar taşımakta olduğu doğum adının önüne veya ardına ekleyebilirler. Diğer eşin çocuğuna eşlerin ortak aile adının verilmesi veya bu adın çocuğun doğum adına eklenmesi, biyolojik ebeveynin, birlikte velayet hakkına sahip olması veya hali hazırda çocuğun onun adını taşıması durumunda, rızasını gerektirir. Çocuğun beş yaşını doldurması durumunda onun da rızası gerekmektedir. Ortak aile adının verilmesi çocuğun üstün yararına ise aile mahkemesinden alınacak karar, biyolojik ebeveynin rızasının yeri tutar. Aile adı için yapılacak bu beyan resmi şekle tabidir.

1618 BGB hükmünün yerini alacak 1617 e/I EheGebNamRÄndG düzenlemesinde aynı hanede yaşayan diğer eşin çocuğuna aile adı verilmesi konusundaki genel şartlar korunmuştur⁸¹. Ancak çocuğa verilebilecek adlar daha geniş bir içerikle kaleme alınmaktadır⁸². Bu hükme göre, velayet hakkını kullanan çocuğun ebeveynlerinden biri ve onun çocuğun ebeveyni olmayan (yeni) eşi, çocukla birlikte yaşamaları durumunda, nüfus idaresine yapacakları beyan ile evlilik adlarını veya evlilik adları ile çocuğun hali hazırda kullandığı adın bir araya gelmesinden oluşan çift unsurlu adı çocuğa doğum adı olarak verebilirler. Ayrıca 1617 e/III EheGebNamRÄndG hükmü ile ergin çocuklar için özel düzenleme getirilmektedir⁸³. Buna göre ergin çocuk, üvey ailesi ile aynı hanede yaşaması dahi, ebeveyni ve onun (yeni) eşinin rızası ile nüfus idaresine yapacağı beyan ile üvey ailesinin adını, aile adı olarak alabilir.

⁸⁰ Diğer eşin çocuğuna aile adı verilmesini düzenleyen 1618 BGB hükmünü, 1757/II BGB hükmünden ayırmak gerekir. 1741/II BGB hükmü uyarınca diğer eşin çocuğu evlat edinilebilmektedir. Bu çerçevede 1757/II BGB hükmü evlat edinilen diğer eşin çocuğuna aile adı verilmesini düzenler iken, 1618 BGB hükmü evlat edinmeyi şart koşmamaktadır.

⁸¹ BT-Drucks. 20/9041, 54.

⁸² Campbell, “Reform,” 133.

⁸³ Bu hüküm tasarı metninde yer almamaktaydı.

Diğer yandan yukarıda da ifade edildiği gibi 1355/V BGB (1355/V EheGebNamRÄndG) hükmü uyarınca evliliğin boşanma ile sona ermesi durumunda eşler nüfus idaresine yapacakları beyan ile kendileri açısından evlilik adını kaldırabilmektedir. Ancak 1618 BGB hükmünce aile adı verilen eşlerden birinin bu evlilik öncesinde dünyaya gelen çocuğu için medeni hukuk hükümlerine tabi yeni bir ad değişikliği imkânı bulunmamaktadır. Bu çocuk ancak idari hükümlerce ad değişikliği yapabilmektedir (3 NamÄndG). Bunun için ise önemli sebep ileri sürmelidir. 1617 e/III EheGebNamRÄndG hükmü ile 1617 e/I EheGebNamRÄndG (mevcut 1618 BGB) hükmü uyarınca aile adı verilen diğer eşin çocuğuna verilen bu adın kaldırılması (“*Rückbenennung*”) imkânı getirilmektedir. Böylece üvey ailesinin adını alarak bu aile ile bütünleşen çocuk, ailenin dağılması veya artık onlarla aynı hanede yaşamaması durumunda, verilen aile adı ile bağlı kalmak zorunda olmayacaktır. Nüfus idaresine yapılacak bir beyan ile gerçekleştirilecek bu işlem, velayet hakkını yalnız veya diğer ebeveynle birlikte kullanan her bir ebeveyn tarafından yapılabileceği gibi ergin olması ile birlikte çocuk tarafından da yapılabilir (1617 e/III N. 1 ve 2 EheGebNamRÄndG). Örneklerle açıklamak gerekirse⁸⁴; Mascha Madaki ve Sesemi Stegemann evlenmiş ve Stegemann adını aile adı almışlardır. Mascha’nın önceki birlikteliğinden doğan çocuğu Kris, 1618 BGB hükmü doğrultusunda Stegemann adını alabilir. Mascha ve Sesemi boşandığında Mascha tekrar Madaki adını kullanabilir. Ancak yürürlük hükümlerince Kris ancak idari hükümlerin getirdiği şartları sağlaması durumunda Stegemann adını bırakarak, Madaki adını kullanabilmektedir. 1617 e/III EheGebNamRÄndG’nin sunduğu yenilik ile ise bunun için nüfus idaresine yapılacak beyan yeterli olacaktır. Kris’in ergin olması durumunda bu beyanı kendi yapabilecektir. Ergin olmaması durumunda velayet hakkına sahip Mascha bu beyanda bulunabilecektir. Bu halde Kris beş yaşını doldurmuş ise onun rızası da aranacaktır.

Ancak 1617 e/III EheGebNamRÄndG hükmü lafzı sebebi ile eleştirilmektedir⁸⁵. Hükümde, 1617 e/I EheGebNamRÄndG (mevcut 1618 BGB) hükmü çerçevesinde yapılan diğer eşin çocuğuna aile adı verilmesi işleminin, evliliğin sona ermesi veya çocukla birlikte yaşanmaması durumunda kaldırılması/geri alınması öngörülmektedir. Oysa çocuğun ebeveynlerinden birinin adı dahi olsa, çocuğa yeni bir ad verilebileceğinden

⁸⁴ Örnekler için bkz. BMJ Pressereferat, 22.08.2023.

⁸⁵ v. Bary, “Namensrecht,” 99.

söz edilmemektedir. Örnekle açıklamak gerekirse⁸⁶; evli olan A ve B, evlilik adı (ortak aile adı) olarak A'nın aile adının kullanılmasına karar vermiştir. Ortak çocukları olan Ç, bu durumda A'nın aile adını, doğum adı olarak alır. Daha sonra A ve B'nin evlilikleri boşanma nedeni ile sona ermiştir. Boşanmanın ardından B ve Ç, A'nın soyadını kullanmaya bir süre devam etmiştir. Sonrasında B ve C evlenmiş ve C'nin aile adı, evlilik adı olarak belirlenmiştir. B ve C ile birlikte yaşayan Ç'ye de, C aile adı verilmiştir. Yeni hükme göre ise B ve C'nin evliliğinin sona ermesi durumunda B kendi aile adına dönebilecekken, Ç ancak, A'nın aile adına geri dönebilecek ve fakat B'nin aile adını alamayacaktır.

V. ERGİNLERİN ADININ MEDENİ HUKUK HÜKÜMLERİNCE DEĞİŞTİRİLMESİ

1617 i EheGebNamRÄndG hükmü ile erginlerin, küçüklüklerinde edindikleri doğum adını belirli sınırlar içerisinde bir defaya mahsus olmak üzere değiştirmesi mümkün kılınmıştır. 1617 i EheGebNamRÄndG hükmü erginlerin adının medeni hukuk hükümlerince değiştirilmesine imkân tanıyan özel düzenlemelerden biridir⁸⁷. Gerekçeye göre 1617 i EheGebNamRÄndG hükmü ile ad hukukunun liberalleşmesine ve ilkeler arasındaki çelişkinin giderilmesine katkı sağlanmak istenmiştir⁸⁸. Zira böylece aile hukuku bağlamında da her geçen gün anlamını artıran kişilerin adları üzerindeki haklarının dikkate alındığı ifade olunmaktadır⁸⁹. Değişiklik Kanunu'nun (EheGebNamRÄndG) getirdiği yenilik ile her ergin aile hukukuna dair başka bir gerekçesi olmaksızın doğum adını belirli sınırlar içerisinde değiştirebilecektir. Böylece erginler bakımından şu olasılıklar öngörülmektedir: Küçüklüğünde doğum adı olarak çok unsurlu bir aile adı alan kişi, bu adlardan yalnız birini kullanmayı tercih edebilir. Küçüklüğünde ebeveynlerinden yalnız birinin adını, doğum adı olarak almış olan ergin kişi ise diğer ebeveynin adını bu adın yerine alabileceği gibi diğer ebeveynin adını doğum adına ekleyerek çift unsurlu aile adı da alabilir. Bu işlem, diğer ebeveynin adını mevcut adın yerine almak şeklinde ise aile adı yeni doğum adı olarak belirlenen ebeveynin; diğer ebeveynin adını doğum adına eklemek

⁸⁶ Örnek için bkz. v. Bary, "Namensrecht," 99.

⁸⁷ BT-Drucksache, 20/9041, 63. Çalışmada da yer verilen, 1617 e ve 1767 EheGebNamRÄndG hükümleri erginlerin medeni hukuk hükümlerinde ad değişikliğine gidebileceği diğer özel hükümlerdendir.

⁸⁸ BT-Drucksache, 20/9041, 64.

⁸⁹ BT-Drucksache, 20/9041, 64.

şeklinde ise, önceki doğum adına adı eklenen ebeveynin rızası aranır. Her iki ihtimalde de ebeveynin rızasının aranması, işlem anında hayatta olmasına bağlıdır.

1617 i EheGebNamRÄndG hükmü şu şekilde örneklendirilebilir⁹⁰. Jona Stöhr ve Luca Maywald'ın yirmi yaşındaki kızı Martha Stör, aile adı Maywald'ı almak istemektedir. Bunu ise Luca ile daha yakın bir bağı olmasına ve Maywald ismini daha güzel bulması ile gerekçelendirmektedir. Yürürlükteki hukuk uyarınca Martha aile adı değişikliği için yetkili idari mercide idare hukuku ilkelerine göre ad değişikliği talep etmelidir. Bunun için ise önemli bir neden öne sürmelidir. Oysa yukarıda ileri sürülen sebepler önemli sebep sayılmamaktadır. Medeni Hukuk hükümlerince ad değişikliği evlenme, boşanma veya evlat edinme ile mümkündür. 1617 i EheGebNamRÄndG yeni düzenlemesi uyarınca ise ergin olan Martha, nüfus idaresine yapacağı başvuru ile Maywald adını alabileceği gibi Stöhr Maywald adını da alabilecektir.

Tüm bu anlatılanlar yanında yeni düzenlemeler, erginlerin ad belirleme özgürlüğünü yeterince güçlendirmede düşüncesi ile eleştirilmektedir. Bu görüşün altında yatan neden ise erginlerin aile adı değiştirmesinin ancak özel bazı düzenlemelere/hallere (1617 e, 1617 i, 1767 EheGebNamRÄndG) bağlanmasıdır⁹¹.

VI. ERGİNLERİN EVLAT EDİNİLMESİNDE AİLE ADI

1757 I BGB ve 1767/II BGB kapsamında erginler de evlat edinilmeleri durumunda evlat edinenin aile adını almaktadır. Böylece yürürlük hükümlerince erginlerin hali hazırdaki aile adlarını kullanmaya devam etmeleri ya da evlat edinmeden önceki bu aile adını, evlat edinenin aile adının önüne veya ardına eklemeleri mümkün kılınmamaktadır. Bu ikinci ihtimale 1767/II BGB'nin yaptığı atıf ile 1757/III BGB uyarınca ancak erginin önemli nedenlerle menfaatinin bulunması durumunda izin verilmektedir. Önemli nedenlerin içeriğinin doldurulması ise uygulamada sıkı şartlara tabi kılınmaktadır⁹².

1767/III EheGebNamRÄndG hükmü ile erginlere, yürürlük hukukunda mevcut olmayan bazı haklar getirilmektedir. 1767/III N. 1

⁹⁰ Örnekler için bkz. BMJ Pressereferat, 22.08.2023.

⁹¹ Lettmaier, "Kritische Überlegungen," 632.

⁹² BT-Drucks., 20/9041, 66.

EheGebNamRÄndG hükmü uyarınca evlat edinilen ergin kişi, evlat edinmeden önce bu hakkını saklı tutmak kaydı⁹³ ile evlat edinilenin aile adını almayabilir. Başka bir ifade ile evlat edinilen ergin kişi, doğum adını/aile adını değiştirmek zorunda kalmayacaktır⁹⁴. Bununla evlat edinilen ergin kişinin, adı üzerindeki kişilik hakları, hem kişiler hukukunun genel ilkeleri hem de Alman Anayasası'nın 1. maddesi 1. fıkrası⁹⁵ bağlamında gözetilmek istenmektedir⁹⁶. Zira bu kişinin, evlat edinilene dek aile adını kullandığı aile ile akrabalık ilişkisini devam ettirmek yönündeki isteği kabul görmektedir⁹⁷. Ayrıca bu kişinin uzun süre kullandığı bu adı kullanmaya devam etmek konusunda menfaati de bulunabilmektedir⁹⁸. Ayrıca 1767/III N. 2 EheGebNamRÄndG hükmü ile evlat edinilen ergine, evlat edinmeden önceki aile adını evlat edinilenin adının beraberinde kullanma imkânı getirilmektedir. Böylece gerçek çift unsurlu aile adı kullanımı bu kişiler bakımından da getirilmiştir. Çift unsurlu ad kullanımı durumunda aksi yönde bir talep olmadıkça adlar arasına kısa çizgi eklenir. Örneğin⁹⁹; Bettina Reichwald'in ergin Sebastian Schwarz'ı evlat edinmek ve Schwarz'ın adını evlat edinmeden sonra da kullanmak istediğini beyan etmesi durumunda önemli bir sebebin varlığı aranmaksızın Reichwald-Schwarz veya Schwarz-Reichwald adı kullanılabilir.

VII. DEĞERLENDİRME

01.05.2025 tarihinde yürürlüğe girecek Alman Aile ve Doğum Adı Hukukunun Değiştirilmesine Dair Kanun (EheGebNamRÄndG) ile getirilen yeni düzenlemeler, gerçek çift unsurlu aile adı kullanımı, çocuğun doğum adının (aile adının) belirlenmesi, erginlerin aile adının değiştirilmesi konularında önemli değişiklikler öngörmektedir. Ancak öngörülen yeni düzenlemeler, olumlu karşılanan yönlerinin yanında esaslı bir reform olarak nitelenmemektedir¹⁰⁰. Özellikle aile adında birlik ve kişilik haklarının

⁹³ 1767/III N. 1 hükmü bu yönü ile eleştiri konusu olmaktadır. Bu konuda bkz. v. Bary, "Namensrecht," 100.

⁹⁴ v. Bary, "Namensrecht," 100.

⁹⁵ Alman Anayasası (GG) m. I/1: "İnsan onuru dokunulmazdır".

⁹⁶ BT-Drucks. 20/9041, 67.

⁹⁷ BT-Drucks. 20/9041, 67.

⁹⁸ BT-Drucks. 20/9041, 67.

⁹⁹ Örnekler için bkz. BMJ Pressereferat, 22.08.2023.

¹⁰⁰ Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, vor §1616, N. 15.

korunması arasındaki ilkesel çelişkileri gideremediği¹⁰¹; çocuğun aile adının belirlenmesi noktasında ebeveynlerin özgürlük alanının, çocuğun üstün yararı doğrultusunda yeterince sınırlandırılmadığı¹⁰²; kardeşlerin aile adları arasında bulunan ilişkiye önemli noktalarda değinilmediği¹⁰³; uygulamada pratik sorun yaratabilecek ad zincirlemelerinin önüne geçilmesi konusunda yetersiz kalındığı¹⁰⁴ düşünceleri ile eleştirilmektedir. Bu nedenlerle reformun odak noktası olan Alman ad hukukunun liberalleşmesi ve kolaylaştırılması amaçlarının kısa vadede gerçekleşmesi beklenmemektedir¹⁰⁵. Bu sorunların aşılması bakımından detaylı bir çalışma ihtiyacı öngörülse de¹⁰⁶, ivedi bir çözüm bulabilmek adına idare hukukunun aile adına yönelik hükümlerinde yapılacak bir değişiklikle BGB’de öngörülen yeniliklerin tamamlanması önerilmektedir¹⁰⁷. Avusturya hukukunun bu anlamda örnek teşkil edebileceği düşünülmektedir¹⁰⁸.

Tüm bu anlatılanlardan özetle; Alman hukukunun uzun ve tartışmalı sürece dayalı aile adına dair tecrübeleri göstermektedir ki, her ne kadar aile adı konusuna dair tartışmaların “itici gücü” evlilik adının belirlenmesinde eşler arasında eşitlik ilkesinin uygulanmasına yönelik gereklilikler olsa da, konu birbiri içine geçmiş birden fazla sorunun çözümünü gerektirmektedir. Özellikle çocuğun aile adının belirlenmesi meselesinin bu tartışmalardan bağımsız değerlendirilmesi mümkün değildir. Ayrıca yalnızca uzmanlar tarafından anlaşılabilen/uygulanabilen düzenlemelerden ziyade, kimliğinin bir parçasını teşkil eden “ad” üzerinde hakları bulunan kişilerce de anlaşılacak sade ve bütüncül bir aile adı sistemine ihtiyaç bulunmaktadır^{109, 110}.

¹⁰¹ Dutta, “Namensregelungsobsession,” 817-820; Dutta, “Weitere Verkomplizierung,” 1; karşı. Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, vor §1616, N. 13.

¹⁰² Dutta, “Namensregelungsobsession,” 817-818.

¹⁰³ Säcker, Rixecker ve Oetker, *Münchener Kommentar*, vor §1616, N. 15.

¹⁰⁴ Dutta, “Namensregelungsobsession,” 818; v. Bary, “Namensrecht,” 98.

¹⁰⁵ Dutta, “Namensregelungsobsession,” 820; v. Bary, “Namensrecht,” 101.

¹⁰⁶ Dutta, “Weitere Verkomplizierung,” 1.

¹⁰⁷ Dutta, “Namensregelungsobsession,” 820.

¹⁰⁸ Dutta, “Namensregelungsobsession,” 820.

¹⁰⁹ Dutta, *Reform des deutschen Namenrechts*, 4.

¹¹⁰ Bu tecrübeleri hukukumuza uyarlamak da mümkündür. Bilindiği gibi hukukumuzun evliliğin kadının soyadı üzerindeki etkilerine yönelik tartışmaları (bu konuda özellikle bkz. Serap Helvacı, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ve Anayasa Mahkemesinin Kararları Işığında Evli Kadının Soyadı,” *Milletlerarası Hukuk ve*

SONUÇ

Alman hukukunun aile adına dair tecrübelerinden çıkarılabilecek ilk sonuç, bu konunun temelinde her şeyden önce ilkesel bir tercihin bulunduğudür. Aile hukuku bağlamında aile birliğinin sağlanması ilkesi bir tarafta, bireylerin kişilik haklarının korunması diğer tarafta durmaktadır. Aileye, çocuğun dâhil olması ile birlikte bu denkleme çocuğun üstün yararı ilkesi de eklenmektedir. Bu denklem, aslında özel hukukunun çok yakından tanıdığı irade özgürlüğü ve sınırlarına ilişkin tükenmez tartışma ile ilişkilidir. Bu bağlamda 01.05.2025 tarihinde yürürlüğe girecek yeni düzenlemeler, mevcut ilkesel çelişkileri gideremediği için beklentileri karşılayamamaktadır. Zira 2020 tarihli çalışma grubu raporu ve öğretilerdeki beklentiler ad belirleme/seçme özgürlüğünün kapsamının genişletilmesi ve bu özgürlüğün, ad hukukunun merkezine alınmasından yanaydı. Bu anlamda kısa vadede Alman aile adı hukukunda “paradigma değişimi” beklenmemektedir.

Değişiklik Kanunu ile getirilen yeni düzenlemelerden ilki, evlilik adı (ortak aile adı) belirlenmesinin kanunun amacı olmaktan çıkarılmasıdır. Eşlere evlilik adı seçip seçmeme konusunda tanınan bu karar alma özgürlüğü yeni düzenlemelerin olumlu yanlarından. Ayrıca bu özgürlüğü fiilen de

Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 35, S. 1 (2015): 157-169; Serap Helvacı ve Gediz Kocabaş, “Fransız, Alman, İsviçre ve Türk Hukuklarında Kadının Soyadı,” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 21, S. 2 (2015): 615-644; Gediz Kocabaş, *Evlenmenin Kadının Soyadına Etkisi* (İstanbul: Legal, 2022)) Anayasa Mahkemesi’nin 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun “Kadının Soyadı” başlıklı 187. maddesini iptali (AYM, E. 2022/155, K. 2023/38, 22.02.2023, RG. 28.04.2023, S. 32174) ile sonlanmıştır/sonlanmalıdır. Ancak hüküm 28.01.2024 tarihinde yürürlükten kalkmasına rağmen kanun koyucu yeni bir hüküm ihdas etmemiştir. Dolayısı ile bulunan boşluk nedeni ile kanun koyucunun “aile adında birlik” ve “soyadının değişmezliği” ilkeleri arasında nasıl bir tercihte bulunacağı henüz bilinmemektedir. Diğer yandan çocuğun soyadının düzenlendiği TMK 321. maddesinin akıbeti de belirlenecek bu yeni yaklaşıma bağlıdır (karş. Damla Özden Çelt, “TMK m. 187’nin İptali Kararının Çocuğun Soyadına Olası Etkileri ve Olması Gereken Hukuk Bağlamında Bir Öneri,” *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13, S. 2 (2023): 1065; Mustafa Şahin, “Anayasa Mahkemesi’nin İptal Kararı Ardından Türk Hukukunda Evli Kadının ve Çocuğun Soyadı,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 170, (Ocak-Şubat 2024): 1). Netice olarak hukukumuzda da sorun, tek başına aile içinde eşler arasındaki güç gerilimini gidermekten çok daha kapsamlıdır. Bu bağlamda hukukumuzda, idari yönleri de dâhil olmak üzere bütüncül anlamı ile ele alınması gereken bir aile adı/soyadı reformuna ihtiyaç bulunmaktadır.

destekleyecek diğer bir yenilik, (gerçek) çift unsurlu aile adı kullanımına imkân tanınmış olmasıdır. Buna bağlı olarak (ortak) çocuğa ve belirli şartlar altında diğer eşin çocuğuna (üvey çocuğa) çift unsurlu aile adı verilmesinin önü de açılmaktadır. Ancak Alman tarihine ve diline bağlı olarak tek bir aile adı sayılmasına rağmen çoklu unsur içeren aile adları bakımından zincirlemelere engel olacak bir düzenleme öngörülmemektedir. Diğer yandan gerek Alman hukukunun pozitif düzenlemelerinde gerekse de Değişiklik Kanunu'nda çocuğun doğum adının belirlenmesinin soybağı hükümlerine değil de, velayet hakkına bağlandığı görülmektedir. Değişiklik Kanunu ile öngörülen yeni düzenlemeler, velayet hakkı sahibi ebeveynlerin çocuğun doğum adını belirlemesi konusundaki özgürlüklerinin, çocuğun üstün yararı doğrultusunda sınırlanmasına dönük bir düzenleme içermediği konusunda ayrıca eleştirilmektedir. Ayrıca patchwork (eklenmiş) aileler ile yaşayan ve söz konusu ailenin adını alan çocukların (üvey çocukların), bu evliliklerin sona ermesi ile aileye ait adı kullanmak zorunluluğu kaldırılmaktadır. Ancak yeni düzenlemelerden beklenti, çocuğun yalnızca önceki doğum adına tekrar dönmesi değil, doğum adı olarak aile adını almadığı diğer biyolojik ebeveyninin aile adını da seçebilmesine yönelik bir esneklik/özgürlük tanınmasıdır. Erginlerin aile adı değişikliğinin ise yalnızca özel bazı hallere ve evlat edinme durumunda ihtirazi kayıt konulması gibi şartlara bağlanması, kişi hak ve özgürlüklerinin öncelenmesi beklentisi yönünden yeni düzenlemeleri yetersiz kılan yönlerdendir.

Sonuç olarak, Değişiklik Kanunu ile getirilen yeni düzenlemeler boşluklarına rağmen temelde olumlu bulunmaktadır. Ancak bütünü ile değerlendirildiğinde, uzmanlar ve öğreti tarafından ifade olunan, Alman ad hukuku alanında esneklik, özgürlük ve kolaylık sağlanması talebi karşılanamamıştır.

KAYNAKÇA

- Battes, Robert. "Der Weg aus der Sackgasse." *Zeitschrift für das gesamte Familienrecht* 55, S. 11 (Haziran 2008): 1037-1042.
- Bornhofen, Heinrich. "Eckpunkte zur Reform des Namensrechts, Meilensteine oder fromme Wünsche?." *Das Standesamt* 73, S. 6 (Haziran 2020): 162-166.
- Campbell, Claudia. "Reform des Namensrechts." *Neue Juristische Wochenschrift Spezial* 21, S. 5 (2024): 132-133.
- Çelt, Damla Özden. "TMK m. 187'nin İptali Kararının Çocuğun Soyadına Olası Etkileri ve Olması Gereken Hukuk Bağlamında Bir Öneri." *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13, S. 2 (Aralık 2023): 1065-1095.

- Dettloff, Nina. "Abschied vom Zwang zum gemeinsamen Ehenamen." *Neue Juristische Wochenschrift* 44, S. 25 (1991): 1575-1580.
- Dutta, Anatol. "Die Namensregelungsobsession geht weiter, Der Referententwurf eines Gesetzes zur Änderung des Ehenamens- und Geburtsnamensrechts." *Zeitschrift für das gesamte Familienrecht* 70, S. 11 (Haziran 2023): 817-820.
- Dutta, Anatol. "Weitere Verkomplizierung des Namensrechts." *Zeitschrift für Rechtspolitik* 57, S. 1 (2024): 1-2.
- Dutta, Anatol. *Reform des deutschen Namensrechts*. Berlin-Boston: De Gruyter, 2020.
- Grüneberg, Christian, Jürgen Ellenberger ve Isabel Götz. *Grüneberg Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen*. München: C.H. Beck, 2023.
- Helvacı, Serap ve Gediz Kocabaş. "Fransız, Alman, İsviçre ve Türk Hukuklarında Kadının Soyadı." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 21, S. 2 (2015): 615-644.
- Helvacı, Serap. "Family Name of Married Woman According to the European Human Rights Court and the Constitutional Court Decisions." *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 35, S. 1 (Ekim 2015): 157-169.
- Kocabaş, Gediz. *Evlernenin Kadının Soyadına Etkisi*. İstanbul: Legal Yayıncılık, 2022.
- Lettmaier, Saskia. "Kritische Überlegungen zum Referententwurf des Bundesministeriums der Justiz: Entwurf eines Gesetzes zur Änderung des Ehenamens- und Geburtsnamensrechts." *Neue Zeitschrift für Familienrecht* 10, S. 14 (Temmuz 2023): 625-632.
- Lettmaier, Saskia. "Notwendigkeit einer Reform des (Familien-)Namensrechts? Rechtsvergleichende Betrachtungen." *Zeitschrift für das gesamte Familienrecht* 67, S. 1 (Ocak 2020): 1-10.
- Löhnig, Martin. "Für einen Paradigmenwechsel im Namensrecht." *Zeitschrift für Rechtspolitik* 55, S. 1 (2022): 12-14.
- Mertens, Laura Antonia. "Über Sinn und Unsinn der öffentlich-rechtlichen Namensänderung, Sieben Fragen zum NamÄndG." *Das Standesamt* 71, S. 11 (Kasım 2018): 329-332.
- Moroğlu, Nazan. "Kadının Kimlik Sorunu – Kadının Soyadı." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 99 (Mart-Nisan 2012): 245-268.
- Säcker, Franz Jürgen, Roland Rixecker ve Hartmund Oetker. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Band 9*. München: C.H. Beck, 2022.

Säcker, Franz Jürgen, Roland Rixecker ve Hartmund Oetker. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Band 10*. München: C.H. Beck, 2024.

Şahin, Mustafa. “Anayasa Mahkemesi’nin İptal Kararı Ardından Türk Hukukunda Evli Kadının ve Çocuğun Soyadı.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 170 (Ocak-Şubat 2024): 1-38.

v. Bary, Christiane. “Namensrecht: Warum einfach, wenn’s auch kompliziert geht.” *Zeitschrift für Rechtspolitik* 56, S. 4 (2023): 98-101.